

dr hab. Weronika Liszewska
dziedzina: sztuki plastyczne
dyscyplina: konserwacja i restauracja dzieł sztuki
Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie
Wydział Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki

Warszawa, 07.04 2018

Ocena dorobku artystycznego, dydaktycznego i organizacyjnego dr Tomasza Kozielca

Oceny dorobku dr Tomasza Kozielca dokonano na zlecenie Wydziału Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu z dnia 26 lutego 2018 r., na podstawie decyzji Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów z dnia 7 lutego 2018 r., w celu przeprowadzenia postępowania habilitacyjnego. Recenzja została sporządzona na podstawie dostarczonej dokumentacji, na którą składał się: wniosek o wszczęcie postępowania habilitacyjnego, odpis dyplomu uzyskania tytułu doktora, autoreferat Habilitanta (w języku polskim i angielskim), wykaz publikacji oraz kopie wybranych publikacji, dokumentacja dorobku artystycznego oraz informacje o osiągnięciach dydaktycznych, współpracy naukowej i popularyzacji nauki (w języku polskim i angielskim), wybrane przykłady dorobku artystycznego oraz dokumentacja dzieła artystycznego wskazanego jako osiągnięcie stopnia doktora habilitowanego wraz z dokumentacją upublicznienia pracy w postaci katalogu wystawy.

Informacje na temat danych osobowych Habilitanta i dorobku do uzyskania stopnia doktora:

Dr Tomasz Kozielec ukończył w 1996 roku Państwowe Liceum Sztuk Plastycznych w Tarnowie, gdzie miał okazję zapoznać się między innymi z podstawami technologii papieru oraz warsztatem fotograficznym. Dyplom magistra sztuki uzyskał w 2002 roku na Wydziale Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w zakresie konserwacji i restauracji papieru i skóry zabytkowej. W latach 2002-2006 brał udział w realizacji projektu naukowego „Kwaśny Papier. Ratowanie w skali masowej zagrożonych polskich zbiorów bibliotecznych i archiwalnych” (nr PBZ MIN 002/H01/2002). Do 2006 roku, jako jedyny lub główny autor, opublikował siedem artykułów w recenzowanych czasopismach wymienionych w wykazie ministra nauki oraz dwa rozdziały w monografii w języku polskim. Zrealizował w tym czasie sześć dzieł artystycznych – prac konserwatorskich opatrzonych dokumentacją, które scharakteryzował jako ważne dla kultury polskiej. W 2006 roku na Wydziale Sztuk Pięknych UMK obronił rozprawę „Właściwości XIX-wiecznych i XX-wiecznych papierów drukowych odkwaszanych wybranymi metodami masowymi”, uzyskując stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o sztuce.

Od 2007 do dnia dzisiejszego dr Tomasz Kozielec roku był zatrudniony na kolejnych stanowiskach naukowo-dydaktycznych na swoim macierzystym wydziale, w Zakładzie Konserwacji Papieru i Skóry.

Osiągnięcia artystyczne i w dyscyplinie konserwacji i restauracji dzieł sztuki po doktoracie

Przedmiotem szczególnego zainteresowania Habilitanta były badania technologiczne obiektów zabytkowych oraz materiałów i metod konserwatorskich. W latach 2006-2009 dr Tomasz Kozielec był współwykonawcą dużego projektu badawczego „Dezynfekcja zabytkowego papieru przy pomocy nowych preparatów biobójczych” (nr 1H01E 033 30m), a w latach 2007-2009 uczestniczył w realizacji projektu „Biotechnologia w konserwacji zabytków. Badania nad przydatnością celulozy bakteryjnej (BC) w konserwacji i restauracji dzieł sztuki” (nr NN105185033). Szczególnym obszarem badawczym stała się dla niego także identyfikacja włókien papierniczych, spoiw stosowanych w papiernictwie i fotografii oraz analiza struktur w oglądzie mikroskopowym, co stało się później także przedmiotem refleksji artystycznej. Ważnym obszarem działalności dr Tomasza Kozielca było wykonywanie badań technologicznych w ramach ekspertyz, na co składają się 42 raporty, także ekspertyzy sądowe. Wśród ważnych dla kultury polskiej realizacji w tym względzie warto wymienić m.in: Złoty Kodeks Gnieźnieński z XI w. ze zbiorów Archiwum Archidiecezjalnego w Gnieźnie, list Mikołaja Kopernika do Kapituły Warmińskiej z 1518 r. ze zbiorów Archiwum Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie, dokumenty wystawione przez Królową Jadwigę i Bolesława Wstydliwego z Wrocławskiego Ossolineum i dokument lokacyjny Miasta Krakowa z 1257 roku ze zbiorów Archiwum Państwowego w Krakowie. Przedmiotem badań Habilitanta były także dzieła takich artystów jak m. in. Leon Wyczółkowski, Jacek Malczewski, Tadeusz Kulisiewicz, Aleksander Kobzdej, Konrad Krzyżanowski czy Teodor Axentowicz. Warto także wspomnieć, że Habilitant wykonywał ponadto ekspertyzy dotyczące oceny klimatu pomieszczeń zabytkowych, w tym muzealnych – np. Muzeum Architektury we Wrocławiu. Dr Tomasz Kozielec współpracował jako ekspert z licznymi instytucjami w kraju, choć można odnotować także przykład współpracy międzynarodowej z Landesmuseum für Kunst und Kulturgeschichte w Münster. Przedmiotem badań technologicznych były przede wszystkim obiekty zabytkowe związane ze specjalnością konserwatorską Habilitanta, jak: inkunabuły, rękopisy, starodruki i ich oprawy, elementy rzemiosła, kurdybany i żydowskie przedmioty kultu, ale także dekoracje teatralne czy warstwy architektoniczne zawierające włókna i wiele innych. W 2009 roku Habilitant wziął udział w warsztatach konserwacji fotografii w Archiwum Narodowym Republiki Czeskiej w Pradze, które były prowadzone we współpracy z Københavns Universitet w Kopenhadze i zagadnienia konserwacji zabytków fotograficznych stały się jego kolejną pasją. W latach 2012-2013 realizował projekt pt. „Identyfikacja technik wykonania, ocena stanu zachowania oraz zastosowanie cyfrowych technik rekonstrukcji wraz z wykonaniem kopii cennych archiwalnych fotografii ze zbiorów Biblioteki Kórnickiej Polskiej Akademii Nauk”, finansowany przez Fundację na Rzecz Nauki Polskiej w ramach programu „Exterius / Poza szlakiem”. Dr Tomasz Kozielec prezentował wyniki swoich prac na trzynastu międzynarodowych i krajowych konferencjach naukowych. Habilitant był także współredaktorem anglojęzycznej publikacji pokonferencyjnej „Parchment and Leather Heritage: Conservation – Restoration”. Ta część dorobku Habilitanta wydaje mi się szczególnie cenna dla kultury i warto podkreślić tutaj jego wszechstronność oraz umiejętność współpracy w ramach mniej lub bardziej formalnych sieci naukowych.

W ocenie dorobku dr Tomasza Kozielca należy jednak przede wszystkim zwrócić uwagę na znaczną ilość publikacji Autora. Po uzyskaniu stopnia naukowego doktora Habilitant opublikował aż 47 artykułów naukowych w recenzowanych czasopismach wymienionych w wykazie ministra nauki – w 34 przypadkach będąc jedynym autorem, a w 10 przypadkach głównym autorem publikacji. W pierwszym rzędzie warto odnotować publikacje w stosunkowo wysoko punktowanych czasopismach –w „Acta Universitatis Nicolai Copernici” oraz w „Przeglądzie Papierniczym”, ale także w „Ochronie Zabytków”, „Kwartalniku Historii Nauki i Techniki”, „Analityce”, „Notesie Konserwatorskim” czy „Biuletynie Informacyjnym Konserwatorów Dzieł Sztuki”. Warto także podkreślić, że Habilitant jest ponadto współautorem dwóch publikacji wyróżnionych w Journal Citation Reports, w czasopiśmie „International Biodeterioration and Biodegradation” znajdującym się na Liście Filadelfijskiej, co jest ciągle stosunkową rzadkością w naszej dziedzinie. Publikacje te odnoszą się do badań metod dezynfekcji zabytkowego papieru, prowadzonych pod kierunkiem dr hab. Joanny Karbowskiej-Berent. Dr Tomasz Kozielec jest także głównym autorem dwóch rozdziałów w monografiach wydanych w języku angielskim, prezentujących badania skór zabytkowych. Ponadto Habilitant jest współautorem jednego rozdziału w monografii w języku angielskim, prezentującego wyniki badań toruńskiego zespołu konserwatorów nad możliwościami zastosowania biocelulozy w konserwacji. Trzeba także wspomnieć o autorstwie oraz współautorstwie pięciu rozdziałów w monografiach w języku polskim, będących efektem konferencji „Zbiory biblioteczne, muzealne i archiwalne – badania i konserwacja” oraz „Sztuka, rzemiosło, przemysł z XIX-XX wieku: zagadnienia konserwatorskie”. Przegląd publikacji daje pojęcie o tematyce osobistych zainteresowań naukowych autora. Dominują publikacje odnoszące się do zagadnień związanych z technologią i konserwacją: papieru (przede wszystkim XIX-wiecznego), skóry zabytkowej i fotografii. W cyklu publikacji w ostatnich latach Autor poświęcił szczególną uwagę rekonstrukcji cyfrowej obrazu fotograficznego, jako części dokumentacji oraz ochrony zbiorów fotograficznych. Całość zestawienia daje w sumie listę imponującą nie tylko swoimi rozmiarami, ale także różnorodnością podejmowanej tematyki.

Dr Tomasz Kozielec był także autorem lub współautorem licznych realizacji artystyczno-konserwatorskich i restauratorskich oraz dokumentacji konserwatorskich wielu obiektów zabytkowych. W ramach swojej specjalności Habilitant zajmuje się głównie konserwacją obiektów pochodzących z XIX i XX wieku, w szczególności wykonanych na podłożach papierowych i tekturach. Wśród nich warto wymienić XIX-wieczne odbitki graficzne, wykonane technikami litografii, drzeworytu sztorcowego i stalorytu, ale także XIX-wieczne książki i księgi pamiątkowe oraz XX-wieczne rejestry obozowe z Centralnego Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach-Opolu i korespondencję z obozu koncentracyjnego w Sztutowie. Do ciekawych obiektów poddanych konserwacji można zaliczyć także mapy tyflograficzne przeznaczone dla osób niewidomych. Osobny rozdział w dorobku dr Tomasza Kozielca zajmuje konserwacja zabytkowych fotografii na podłożu papierowym – dziedzina w Polsce relatywnie nowa, która obecnie dynamicznie się rozwija. Habilitant stworzył w tym względzie własny warsztat konserwatorski, wiele uwagi poświęcając opracowaniu metodyki konserwacji odbitek albuminowych, solnych, kolodionowych, srebrowo-żelatynowych, gumowych, cyjanotypów oraz wykonanych w technice tzw. „brązu Van Dycka”. Przedmiotem jego zainteresowania były również negatywy

srebrowo-żelatynowe na podłożu szklanym oraz podłożach sztucznych. W zakresie badań i konserwacji fotografii prowadził współpracę z licznymi instytucjami w kraju m.in. z Biblioteką Uniwersytecką UMK, Archiwum Państwowym w Toruniu oraz Łódzką ASP. Od wielu lat współpracuje także z Biblioteką Kórnicką a efektem tej współpracy było znaczące opracowanie kompleksowego programu ochrony kórnickich zbiorów fotografii w formie badań naukowych, realizacji konserwatorskich, dokumentacji projektu oraz późniejszej dysertacji habilitacyjnej. W sumie, w okresie po uzyskaniu stopnia doktora Habilitant był autorem lub współautorem 46-ciu prac konserwatorskich i restauratorskich, które określił jako znaczące dla kultury polskiej. Ponadto samodzielnie opracował 26 dokumentacji prac konserwatorskich i restauratorskich oraz był współautorem 18-tu tego typu opracowań, w tym w dużej części jako autor badań specjalistycznych. Są to prace różniące się nie tylko tematyką, ale i zakresem oraz charakterem ingerencji konserwatorskiej. Niemniej, trzeba podkreślić rozległą działalność Habilitanta na polu konserwacji i restauracji dzieł sztuki oraz wszechstronność, związaną z podejmowaniem tematyki interdyscyplinarnej i studiami nad nowymi zagadnieniami.

Prowadzona działalność badawcza stała się dla dr Tomasza Kozielca także źródłem inspiracji czysto artystycznej. Od 2008 roku Habilitant notuje w tym względzie kilka wystaw prac artystycznych, w tym trzem towarzyszyło wydanie katalogów. I tu warto zwrócić uwagę na autorską wystawę rysunków „Wokół zagadnienia trwałości papieru” oraz autorskie wystawy fotografii różnych materiałów w ujęciu mikroskopowym. W 2012 roku właśnie za fotografię mikroskopową Habilitant otrzymał wyróżnienie w międzynarodowym konkursie „Nikon Small World”. W tym samym roku dr Tomasz Kozielec zaprezentował na Wydziale Sztuk Pięknych UMK czarno-białe zdjęcia średniowiecznej architektury Torunia. Habilitant czyni więc wysiłki w nadaniu poziomu artystycznego dokumentacji naukowej, przyczyniając się do powstawania obszarów wspólnych dla sztuki i nauki – na co warto zwrócić uwagę.

Zainteresowanie dr Tomasza Kozielca fotografią jako medium artystycznym datuje się jeszcze od czasów licealnych i studenckich. W ostatnim okresie zajął się rekonstrukcją wybranych XIX-wiecznych technologii i technik fotograficznych, szczególną uwagę poświęcając odbitkom na papierach przeznaczonych do kopiowania w świetle słonecznym (P.O.P): albuminowym, kolodionowym, solnym, żelatynowym, cyjanotypowym, gumowym oraz w technikach żelazowo-srebrowych. Charakter działania artystycznego mają także wykonane przez niego odbitki w szlachetnych technikach fotograficznych z zabytkowych negatywów, które powstały we współpracy z Biblioteką Kórnicką. Rekonstrukcję dawnego warsztatu fotograficznego oraz papierniczego Habilitant wykorzystuje obecnie także jako środek działań czysto artystycznych. Odtwarza również dawne media pisarskie oraz warsztat dawnego skórnictwa, w tym garbowanie roślinne, wyprawę glinową oraz metody tłoczenia skór i zdobień powierzchniowych. Jest to cenna wiedza warsztatowa przydatna nie tylko w studiach nad zabytkami, ale także potencjalnie wzbogacająca współczesny warsztat artystyczny.

W swojej pracy dr Tomasz Kozielec w ciekawy sposób łączy naukowy i artystyczny biegun dyscypliny konserwacji i restauracji dzieł sztuki. Po uzyskaniu stopnia doktora Habilitant wykazał się znaczącą aktywnością a jego dorobek jest bardzo różnorodny i obszerny.

Ocena dzieła wskazanego jako osiągnięcie

Jako szczególne osiągnięcie Dr Tomasz Kozielec wskazuje realizację dużego projektu konserwatorskiego pt. „Konserwacja i rekonstrukcja fotografii XIX-wiecznych pochodzących ze zbioru Polskiej Akademii Nauk Biblioteki Kórnickiej”, przedstawionego do oceny jako rozbudowana dokumentacja w formie rozprawy (maszynopis). Oparcie pracy habilitacyjnej na zagadnieniach identyfikacji i ochrony zabytkowych fotografii jest naturalną konsekwencją wieloletnich zainteresowań artystycznych i naukowych dr Tomasza Kozielca i efektem wieloletniej współpracy Autora z biblioteką PAN na zamku w Kórniku oraz projektu badawczego „Exterius/Poza szlakiem” Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej. Praca oparta została na badaniach naukowych oraz doświadczeniach własnych Autora i, obok dokumentacji projektu ochrony zasadniczej części zabytkowych zbiorów fotograficznych Biblioteki Kórnickiej, zawiera także dokumentację praktycznego wdrożenia autorskich prac konserwatorskich wybranych fotografii, wytypowanych spośród najbardziej zniszczonych i wymagających kompleksowej interwencji. Dodatkowo Habilitant rozbudował podjętą tematykę o zagadnienia wykonania rekonstrukcji cyfrowych zniszczonych fotografii oraz kopii w technikach historycznych. Prace zostały upublicznione na wystawach, w tym autorskiej wystawie na zamku kórnickim, której towarzyszył katalog.

Projekt jest ciekawą próbą całościowego opracowania zagadnień właściwych dla konkretnej kolekcji zabytkowej, obejmującą swoim zakresem kompleksową problematykę – lokalizacji, rozmieszczenia zbiorów wewnątrz budynku, ich identyfikacji, przechowywania, dokumentacji i ekspozycji oraz praktycznych prac konserwatorskich. Dr Tomasz Kozielec postawił sobie zarówno artystyczne jak i naukowe cele pracy. Rozprawa, licząca w sumie 374 strony, zawarta została w dwóch tomach, stanowiących dwanaście rozdziałów wraz z aneksem. Większą część tomu drugiego zajmuje materiał ilustracyjny, zawierający oprócz fotografii także wykresy i tabele z wynikami badań, które zostały wyłączone z zasadniczej części opisowej. Autor przeniósł także do końcowych aneksów opisy metodyki pracy oraz wykaz aparatury i użytych materiałów. Tego typu rozwiązania formalne są czasami spotykane w dokumentacjach prac badawczych oraz konserwatorskich. W mojej ocenie, przed opublikowaniem rozprawy należałoby jednak rozważyć dokonanie pewnych zmian redakcyjnych i ewentualne włączenie do tekstu materiału z aneksów, co zwiększyłoby klarowność wyводу. Niemniej, w przedstawionej formie pracy możemy w różnych miejscach znaleźć wszystkie niezbędne informacje i stanowi ona w tym względzie pełną dokumentację przeprowadzonego i upublicznionego dużego projektu konserwatorskiego.

Zbiory fotograficzne Biblioteki Kórnickiej zawierają cenne fotografie światowej sławy mistrzów sztuki fotograficznej, w tym m.in. odbitki autorstwa Foxa Talbota i Jamesa Robertsona. Autor omawia zagadnienia związane z historią i zawartością całego zbioru, na który składają się nie tylko rodzinne kolekcje Działyńskich i Zamoyskich, ale także nabytki powojenne. Habilitant ograniczył jednak zakres swojego szczególnego zainteresowania do XIX-wiecznych pozytywów i negatywów przechowywanych luzem lub w albumach, z których przebadał 2604 pojedyncze jednostki – co szacuje na około 90% tej kolekcji. Wybrany zakres tematyczny obejmuje najstarsze zbiory fotograficzne kolekcji kórnickiej, cenne nie tylko ze względów artystycznych lub jako historyczna dokumentacja epoki. Na fotografiach tych można także prześledzić upowszechnianie się wynalazku fotografii i jej

technologiczny rozwój. Zgodnie z badaniami Habilitanta zbiór w przeważającej części stanowią odbitki albuminowe, ponadto żelatynowe, solne i kolodionowe, choć możemy odnaleźć także platynotypy, odbitki pigmentowe, panotypy, ferrotypy, ambrotypy i dagerotypy, z których najstarszy datowany jest na 1839 rok. Wśród negatywów dominują te wykonane techniką kolodionową na szkle. Zidentyfikowano także niewielką liczbę negatywów żelatynowych na szkle oraz nitrocelulozie. Niektóre odbitki pozytywowe są malowane ręcznie lub wykonane z użyciem różnych materiałów i zróżnicowanych technik. Habilitant szczególną uwagę poświęca XIX-wiecznym papierowym podłożom fotograficznym. Przedmiotem zainteresowania dr Tomasza Kozielca są także historyczne oprawy fotografii – tematyka często dotychczas pomijana, której Autor przywraca należne jej miejsce. Dokonany przegląd i całościowa ocena zbioru pozwoliła na ogólną jakościową i ilościową klasyfikację fotografii pod względem technologicznym. Badania identyfikacyjne pozostawiają pewne znaki zapytania – zresztą świadomie wypunktowane przez Autora, który postuluje kontynuację prac. W stosunku do pojedynczych fotografii Habilitant prezentuje możliwości zastosowania wybranych zaawansowanych technik analitycznych, jak skaningowa mikroskopia elektronowa z detektorami EDX i BSE, Koherentna Tomografia Optyczna (OCT) czy fluorescencja rentgenowska (XRF).

Podejmując temat stanu zachowania i przyczyn zniszczeń dr Tomasz Koziellec bada historię zbioru, otoczenie budynku i warunki lokalowe oraz formy przechowywania kolekcji fotograficznej. Badania zostały uzupełnione o pomiary wilgotności względnej i temperatury w pomieszczeniach zamku kórnickiego oraz o pomiary szkodliwych substancji w powietrzu – dwutlenku węgla, tlenu azotu i siarki, siarkowodoru, ozonu oraz lotnych związków organicznych. W stosunku do tych ostatnich Autor szczegółowo analizuje zawartość formaldehydu w drewnianych i metalowych meblach magazynowych, uzupełniając swoją analizę dodatkowo o badania wilgotnościowo-temperaturowe w ich wnętrzach. Wyniki tych badań stanowią kolejne potwierdzenie pozytywnego wpływu drewna na stabilizację klimatu w magazynach. Szerokie omówienie badań jest szczególnie cenne dla zamku kórnickiego, ponieważ stanowi podstawę szczegółowych zaleceń odnośnie konkretnych zmian w przechowywaniu zbiorów.

W oparciu o przeprowadzoną wcześniej wstępną identyfikację, w kolejnym rozdziale Autor szczegółowo określa stan zachowania poszczególnych grup technologicznych w zbiorze, w kolejnych podrozdziałach omawiając charakterystyczne dla nich zmiany optyczne i strukturalne obrazu fotograficznego oraz zniszczenia strukturalne ich podłoży i opraw. Uwagę poświęca także szkodliwym substancjom w wytworach papierniczych, rodzajom zanieczyszczeń i nawarstwień a także zniszczeniom biologicznym. Na uwagę zasługuje oparcie opracowania o analizę wpływu różnorodnych czynników na przebieg procesu degradacji emulsji srebrowej, w tym procesów zachodzących w papierowych podłożach. Dysertacja nie rości sobie jednak prawa do całkowitego wyczerpania tematyki przyczyn zniszczeń fotografii, która jest niezwykle wielowątkowa. Na uwagę zasługuje rozbudowana charakterystyka tzw. plam foxingowych, występujących na różnego rodzaju fotografiach a także ich badania mikrobiologiczne.

Na podstawie oceny stanu zachowania stwierdzono, że zbiór wymaga nie tylko wyłączenia z ekspozycji oraz zmian warunków przechowywania, ale także wiele fotografii wymaga szybkiej interwencji konserwatorskiej. W kórnickim zbiorze dominują odbitki

fotograficzne na papierze, w tym w przeważającej mierze albuminowe. Osobny rozdział rozprawy stanowią zatem zagadnienia związane z praktyką konserwatorską, nakierowaną w szczególności na tego typu zbiory. Na wstępie dr Tomasz Kozielec prezentuje wyniki prac nad opracowaniem nowych metod i środków, testowanych na innych, dostępnych próbkach zabytkowych. Warto w szczególności zwrócić uwagę na podjęcie prób opracowania efektywnej i bezpiecznej metodyki dezynfekcji, ponieważ jest to jeden z podstawowych problemów w ochronie zbiorów fotograficznych, podobnie jak zresztą materiałów ze skóry zabytkowej. W tym względzie Habilitant testuje metodykę, która okazała się potencjalnie efektywna dla obiektów na podłożu papierowym – dezynfekcję w parach etanolu z wodą. W ostatecznej ocenie nie poleca jednak badanej metody dla kórnickich zbiorów fotograficznych. W kontekście usuwania mikroorganizmów, Habilitant prezentuje także efekty eksperymentalnych prac nad metodyką oczyszczania elektrostatycznego oraz z użyciem materiałów o strukturze włóknistej, włączając te pierwsze do dopuszczalnego zakresu prac. Po opisie badawczych prac wstępnych dr Tomasz Kozielec włącza do swojej dysertacji opis przebiegu autorskich prac konserwatorskich i restauratorskich czternastu zabytkowych fotografii i ich opraw, z czego jedenaście odbitek zostało wykonanych w technice albuminowej, dwie w technice srebrowo-żelatynowej oraz jedna w technice solnej. Wybrane fotografie charakteryzowały się szczególnie dużą skalą zróżnicowanych zniszczeń, których charakter wymagał podjęcia kompleksowych działań. Umożliwiło to praktyczne zastosowanie różnych metod oraz ich prezentację na tle innych zagadnień, składających się na praktykę konserwatorską. Autor osobno prezentuje przebieg prac każdego obiektu, posługując się przy tym kolejnością podrozdziałów przyjętych w schemacie dokumentacji konserwatorskiej. Zakres prac konserwatorskich i restauratorskich przeprowadzonych przez Autora na wybranych, bardzo zniszczonych fotografiach i ich oprawach, jest bardzo szeroki i ingerencyjny, co częściowo usprawiedliwione jest skalą zniszczeń. Ponieważ jednak zastosowanie niektórych, prezentowanych środków może być dyskusyjne, byłoby wskazane gdyby Autor uzupełnił tutaj opisy o uzasadnienie przeprowadzonych zabiegów konserwatorskich i restauratorskich, ze szczególnym uwzględnieniem tych ostatnich. Tego typu uzasadnienie stanowi często integralną część dokumentacji konserwatorskiej, a tutaj umożliwiłoby szersze wyjaśnienie autorskich koncepcji, szczególnie w odniesieniu do zakresu zabiegów estetyzacji. Jako autorka badań klejów skrobiowych dla celów konserwatorskich, chciałabym także zwrócić uwagę na kwestię pominiętą przez Autora, jaką jest zabezpieczenie tych klejów przed atakiem mikrobiologicznym. Kwestia ta nabiera znaczenia w kontekście skali zakażenia kolekcji, kiedy nawet zdezynfekowane obiekty mogą zostać ponownie zaatakowane a tego typu przykład jest podawany przez samego Habilitanta. Komentarza wymaga także podjęcie przez Autora samodzielnej ekstrakcji skrobi z mąki, w sytuacji gdy na rynku znajduje się naprawdę znakomicie oczyszczona skrobia pszenna, zawierająca zaledwie 0,37% niepożądanych części proteinowych.

Zalecając rezygnację z wystawiania oryginałów na rzecz różnego rodzaju kopii, Habilitant bardzo szczegółowo omawia zagadnienie ich wykonania, traktując je jako część ochrony kolekcji. Szczególnym przedmiotem zainteresowania są cyfrowe kopie z zastosowaniem rekonstrukcji obrazu fotograficznego, w tym techniki odczytywania słowiałyłch fotografii. Autor szczegółowo omawia możliwości wykorzystania fluorescencji wzbudzonej ultrafioletem, fotografowania z użyciem filtrów świetlnych, składania obrazów w

technice HDR oraz różnego rodzaju obróbki w programach graficznych. Omawiane są konkretne realizacje w tym względzie w odniesieniu do odbitek i negatywów. Do osiągniętych efektów przyczynia się szeroka wiedza, jaką Habilitant posiada odnośnie technologii, kolorystyki i wizualnego wyglądu zabytkowych fotografii. Wiedzę tą Autor wykorzystuje także przedstawiając wykonanie autorskich odbitek z negatywów w ramach technik utrwalania obrazu fotograficznego, z użyciem techniki bromosrebrowo-żelatynowej, solnej, cyjanotypowej oraz Van Dycka. Opis praktycznych realizacji pozwala na zaprezentowanie praktyki warsztatowej dr Tomasza Kozielca w tym względzie, wzbogacając jednocześnie artystyczne aspekty projektu. Jest to bardzo ciekawa część projektu ochrony kolekcji.

Efektom całości pracy jest to, co można uznać za jej cel – sformułowanie zaleceń konserwatorskich dotyczących dalszej ochrony konserwatorskiej zbioru kórnickich fotografii na podstawie przeprowadzonych badań i praktycznych prac konserwatorskich na wybranych obiektach. Dr Tomasz Kozielec, dzięki swoim badaniom, określa bardzo szczegółowo zmiany, jakie powinny zostać wprowadzone w lokalizacji i formach przechowywania kolekcji. Szczegółowo uzasadniając swoje zalecenia, Habilitant podkreśla przede wszystkim znaczenie zapewnienia stabilnego klimatu, poprawy jakości powietrza i odpowiedniego środowiska dla kolekcji. Bardzo istotną częścią posumowania projektu jest określenie zasad korzystania ze zbioru, za których podstawowy punkt należy uznać zalecenie rezygnacji z wystawiania oryginałów. W konsekwencji Autor podkreśla nie tylko wagę digitalizacji fotografii, ale także wykonania kopii i rekonstrukcji cyfrowych, przedstawiając rekomendacje dla tych działań. W ogólnej ocenie stanu zbioru za szczególnie groźne uznaje zagrożenie mikrobiologiczne. Jednocześnie nie poleca żadnej z powszechnie stosowanych czy też testowanych w pracy metod dezynfekcji, oprócz ostrożnego, fizycznego oczyszczania fotografii z mikroorganizmów – metody przebadanej także w praktycznych pracach autorskich.

Habilitant podkreśla znaczenie podjęcia szybkich, praktycznych prac konserwatorskich całej kolekcji. W podsumowaniu opracowania, wskazane byłoby jednak położenie większego nacisku na konsekwentne odejście od wszelkiej estetyzacji w konserwacji fotografii oraz ich opraw, szczególnie w kontekście eksperymentalnych prac opisanych wcześniej. Zwłaszcza, że ważną konkluzją projektu jest przeniesienie ciężaru na wykonanie kopii i wyłączenie zbioru z ekspozycji. W moim odczuciu, tym bardziej uprawniałoby to do poczynienia wyraźnych wskazań dla ograniczenia ingerencji konserwatorskiej w przyszłych pracach nad całym zbiorem.

Rozprawa opatrzona jest odniesieniami do 317 pozycji referencyjnych, z których duża część stanowią publikacje anglojęzyczne, co jest koniecznością zważywszy na ogólny zasób bibliograficzny, dotyczący obranej tematyki. Bibliografia jest dość wyczerpująca i obok klasycznych pozycji, stanowiących najczęstsze odniesienia w zakresie identyfikacji i ochrony fotografii, zawiera także odniesienia do powiązanych badań tematycznych. Tekst napisany jest potoczystym językiem, w wielu miejscach autor stworzył przejrzyste i ciekawe opisy kolekcji i zagadnień jej ochrony, które czyta się z przyjemnością. Przy tak obszernej pracy i wobec znaczącego rozmiaru opracowywanego materiału, autor nie ustrzegł się jednak drobnych błędów terminologicznych i kolokwializmów. Proponuję zwrócenie szczególnej

uwagi na użycie terminu „wilgoć”, który powinien być możliwie zastąpiony bardziej precyzyjnymi – „wilgotność” lub „woda”. Podobnie, plamy foxingowe nie „świecą” a wykazują fluorescencję wzbudzoną ultrafioletem, zaś „odczyn pH” jest terminem tautologicznym. Wprawdzie podobne wyrażenia zastosowane zostały incydentalnie, niemniej dla jakości wyводу naukowego tekst wymaga starannej korekty przed wydaniem drukiem.

Powyższe uwagi w żadnej mierze nie zmieniają oceny całości rozprawy jako wartościowej pozycji. Należy podkreślić, że cenna kórnicka kolekcja fotograficzna nie była dotychczas przedmiotem tak kompleksowych badań materiałowych i konserwatorskich. Wyzwanie podjęte przez Habilitanta wydaje się także ważne nie tylko dla ochrony kórnickich zbiorów, ale jest także istotne ze względu na ciągle stosunkowo małe rozpowszechnienie wiedzy na temat ochrony fotografii w Polsce. Obszerne opracowanie może stanowić odniesienie przy pracach nad konstruowaniem projektów ochrony większych i mniejszych zbiorów fotograficznych w wielu instytucjach oraz jednostkach badawczych. Prezentowany projekt podejmuje bardzo szeroki zakres tematyki. W ramach stworzenia pewnej syntezy zagadnień ochrony kolekcji kórnickich fotografii dr Tomasz Kozielec porusza szereg wątków, z których niektóre mogłyby być z powodzeniem tematem do dalszego rozwinięcia, stanowiąc potencjalny zaczyn kolejnych prac naukowych i artystycznych. Habilitant zdaje sobie z tego sprawę, postulując kontynuację prac nad wybranymi zagadnieniami w planowanych już, przyszłych pracach badawczych i konserwatorskich.

Wyniki realizacji tego obszernego projektu zostały upublicznione w 2016 roku na wystawie „Konserwacja i rekonstrukcja fotografii XIX-wiecznych pochodzących ze zbioru Polskiej Akademii Nauk Biblioteki Kórnickiej”, która została zaprezentowana na Wydziale Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, a następnie towarzyszyła także XX Targom Toruńskim oraz konferencji „Czarno-biały obraz świata. Problemy ochrony i konserwacji dawnych fotografii”. W tym samym roku prace prezentowano także w Bibliotece Kórnickiej. W 2017 roku Wydawnictwo Naukowe UMK wydało katalog wystawy, liczący 87 stron i 85 kolorowych ilustracji. Krótki opis realizacji Autor uzupełnia w katalogu swoimi refleksjami na temat fascynacji dawnymi technologiami oraz konserwacją zabytkowych fotografii, która jest dla niego pasją.

Ocena dorobku dydaktycznego, organizacyjnego i popularyzatorskiego

W ocenie dorobku dr Tomasza Kozielca należy zwrócić także szczególną uwagę na prowadzoną przez niego pracę dydaktyczną oraz wysiłki w zakresie popularyzacji zagadnień naukowych i artystycznych, w szczególności – związanych z ochroną zabytkowych zbiorów fotograficznych. Zagadnienia związane z konserwacją i szeroko rozumianą ochroną konserwatorską zabytkowych fotografii są jeszcze stosunkowo mało znane w Polsce, nawet w gronie profesjonalistów, szczególnie starszego pokolenia. Jest to wiedza o charakterze bardzo specjalistycznym, w której przygotowanie w zakresie specjalizacji obejmującej zabytkowe podłoża papierowe jest niezbędne, ale nie wystarczające. Kiedy w 2001 roku odbywałam staż naukowy w Norwegii, dotyczący metodyki przechowywania i konserwacji zabytkowych fotografii, w Polsce profesjonalna działalność w tym względzie dopiero raczkowała. Obecnie baza profesjonalnego dorobku naukowego i artystycznego polskich konserwatorów fotografii jest ciągle budowana. Dlatego w szczególny sposób chciałabym podkreślić wysiłki

Habilitanta w stworzeniu nowego obszaru w programie Wydziału Sztuk Pięknych UMK w Toruniu, jako części kształcenia nowego już pokolenia konserwatorów – które będzie miało szansę na kontynuowanie prac nad polskimi zbiorami fotograficznymi na coraz wyższym poziomie.

W latach 2009-2016 dr Tomasz Kozielec był promotorem ośmiu prac magisterskich i czterech prac dyplomowych w Zakładzie Konserwacji Papieru i Skóry UMK. Jako nauczyciel akademicki dla studentów tego zakładu prowadził zajęcia nie tylko z zakresu konserwacji restauracji fotografii, ale także m.in. – metodyki konserwacji-restauracji zabytków na papierze, konserwacji i restauracji materiałów archiwalnych, propedeutyki konserwacji dzieł sztuki, intrologatorstwa artystycznego, technologii papieru i skóry oraz podstaw historii i archeometrii papieru. Habilitant przekazywał swoją wiedzę w zakresie przechowywania i ochrony archiwaliów także studentom archiwistyki, a w zakresie ochrony zbiorów bibliotecznych – studentom bibliotekoznawstwa. Dla kierunków artystycznych Wydziału Sztuk Pięknych UMK prowadził ćwiczenia i wykłady z technologii papieru oraz technik rysunkowych. Habilitant współprowadził także warsztaty naukowe w ramach "Multidisciplinary Research on Works of Art" na UMK oraz warsztaty czerpania papieru w ramach „Toruńskiego Festiwalu Nauki i Sztuki”. Sprawował także opiekę nad studentem zagranicznym w ramach programu „Gaude Polonia”, realizowanego przez Narodowe Centrum Kultury.

Dr Tomasz Kozielec był współorganizatorem pięciu konferencji naukowych. Za działalność organizacyjną na rzecz nauki uzyskał jedną nagrodę i pięć wyróżnień Rektora UMK (zespołowo). We współpracy z kilkoma instytucjami krajowymi w latach 2007-2016 wygłosił osiem referatów popularyzujących naukę i sztukę. Habilitant w zestawieniu swojego dorobku przywołuje ponadto aż 28 niepuktowanych publikacji oraz artykułów popularyzujących wiedzę na temat technologii oraz konserwacji zabytków, w tym – w materiałach międzynarodowych konferencji i katalogach wystaw. Wiele elementów działalności Habilitanta nie sposób ująć w ramy wyznaczone przez formalną dokumentację dorobku.

Konkluzja

W ogólnej ocenie dostarczonej dokumentacji habilitacyjnej, obszerny dorobek dr Tomasza Kozielca spełnia wymagania art. 16, ust.1 i 2 aktualnie obowiązującej Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2016 r. poz. 882), z późniejszymi zmianami. Na tej podstawie wnioskuję o dopuszczenie dr Tomasza Kozielca do dalszych etapów postępowania o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie sztuk plastycznych w dyscyplinie konserwacja i restauracja dzieł sztuki.

